

Materiaalõiguse kaasus

A töötab ettevõttes, kus käideldakse mh metanooli. Kuna A tuttav S tegeleb salaviinaäri, otsustab rahalises kitsikuses vaevlev A veidi teenida ja pakub S-ile müüa 20 liitrit metanooli, väites aga seejuures, et tegemist on etanooli ehk tavalise piiritusega. S on tehinguga nõus.

Kuna ettevõttes on tugev turvakontroll, otsustab A, et metanooli väljaviimiseks on vaja asjasse pühendada ka öövalvur V. Selleks maksab ta V-le 20 € ja viimane lasebki ta ühel öösel ettevõtte territooriumile. V ei tea, mida A kavatseb metanooliga peale hakata.

A murrab lahti kemikaalide lao ukse ja võtab sealt kanistri metanooliga. Tulles laost välja, satub A-le peale aga sel õhtul ootamatute kohustuste tõttu pikalt tööle jäänud ettevõtte juhataja J. A lööb J-i kaasasolnud sõrgkangiga vastu pead. J kukub ja A lahkub kiirustades. Kuna A varjas oma nägu, siis ei tundnud J teda ära. Kuigi V on J-i ründamisest teada saades väga ehmunud, ei räägi ta kellelegi A-st, kuna kardab, et nii tuleb välja ka tema osa.

A müüb S-ile kanistri metanooli etanooli pähe maha ja saab selle eest 100 €. S aine päritolu ei tea. S lahjendab saadud vedeliku veega ja kuna segul on veidi kummaline lõhn, siis lisab segule sidruni lõhna ja maitset andvat tervisele mittekahjulikku kontsentraati. Samas ei pööra S joogi kummalisele lõhnale erilist tähelepanu. Saadud segu villib ta 50-sse 1 liitri suurusesse pudelisse ja jääb kliente ootama.

Esimese pudeli uut „salaviina“ ostavad M ja N, kes hiljem selle kodus ära joovad. M sureb metanooli mürgituse tagajärjel kohapeal. N jõuab kiirabi kutsuda, mistõttu tema elu õnnestub arstide kiire sekkumise tõttu küll päästa, ta saab aga raske tervisekahjustuse. Kuna N suudab siiski arstidele kiirabis öelda, kust salaviin pärineb, informeeritakse sellest politseid ning S-i salaviinaäri suletakse enne kui mõni järgmine klient oleks jõudnud ostma tulla.

Andke karistusõiguslik hinnang A, V ja S käitumisele.

(salaviina müüki kui võimalikku majandusalast süütegu, samuti võimalikku kelmust seoses etanooli asemel metanooli müügiga ei ole vaja hinnata)

Lahendus

Samavõrd oluline kui juriidiliselt õige lahendus on ka kandidaadi argumentatsioon selleni jõudmisel. Kuna kandidaatidel ei ole võimalik kasutada Riigikohtu lahendeid, siis konkreetsete kohtulahendite mitteteadmine ei ole viga. Küll eeldatakse üldpõhimõtete ja teooria head tundmist. Lisaks võivad tulemust mõjutada (+/- 1 kuni 2 punkti ulatuses) töö üldine struktuur, vormistamine, käekiri, uued ja õiged mõttekäigud, mida näidislahendus ei sisalda jms (10 punkti jääb maksimumiks).

1. A poolt metanooli hõivamine (1,5 punkti)

A alustas vastavalt oma teoplaanile metanooli hõivamisega varguse toimepanemist (KarS § 199). Kuna J tabas A ettevõtte territooriumil, siis ei olnud vargus veel selleks hetkes lõpule viidud ja kasvas kasutatud vägivalla tõttu (sõrgkangiga löömine) üle röövimiseks (KarS § 200).

Kvalifitseerivate tunnustena esinevad *relvana kasutatava muu eseme* (sõrakang) kasutamine (lg 2 p 8), *sissetungimine* (lg 2 p 9) ja *näo varjamine näokatte või maskiga või muul viisil, mis takistas isiku tuvastamist* (lg 2 p 10).

Relvana kasutatava muu esemena saab mõista spetsiaalselt kehavigastuste tekitamiseks valmistatud või kohandatud eset ning teisi esemeid, millega on võimalik kannatanu elu või tervist reaalset kahjustada (nt tööriistad ja -vahendid, spordivahendid, muud esemed jne). Määrav on, et esemel on objektiivselt sellised omadused, et teda saab relvana kasutada niisuguse vägivalla mõttes, millega süüdlane ähvardas. Kuriteo kvalifitseerimisel röövimisena ei oma tähtsust asjaolu, kas need esemed olid süüdlasel eelnevalt kaasas, või võeti kuriteokohalt (RKKK 3-1-1-10-98). Seega saab sõrgkangi käsitleda relvana kasutatava muu esemena.

Sissetungimisena on käsitatav valdaja tahte vastaselt võõrasse hoonesse või ruumi ebaseadusliku tungimine (RKKK 3-1-1-36-07). Kaasuses on kirjeldatud, kuidas A murrab lahti kemikaalide lao ukse, et metanooli kätte saada. Tal puudus selleks seadusliku valdaja nõusolek.

Kaasuse tekstis viidatakse sellele, et A varjas oma nägu, mistõttu J ei tundnud teda ära. Kuigi ei ole antud täpsemat infot, mis viisil A oma nägu varjas, võib asuda seisukohale, et vähemalt *muul viisil näo varjamisega* oli KarS § 200 lg 2 p 10 mõttes tegemist.

Õigusvastasust ega süüd välistavaid asjaolusid kaasuse tekstist ei nähtu.

A vastutab KarS § 200 lg 2 p 8, 9 ja 10 järgi

2. V poolt A abistamine (1,5 punkti)

2.1. V näol võib tegemist olla kaasaitajaga, sest ta ise ühtegi kuritegu täideviijana toime ei pannud. Kaasaaitamise subjektiivsete koosseisutunnuste realiseerimiseks peab kaasaitajal olema nn kahekordne tahtlus. Esiteks peab kaasaitajal olema vähemalt kaudne tahtlus kaasaitamisteo toimepanemiseks. Teiseks peab tal vähemalt kaudse tahtluse vormis olema tahtlus ka toimepanija poolt õigusvastase teo toimepanemise suhtes (RKKK 3-1-1-97-09, p 7.4).

V tahtlus oli suunatud A abistamisele varguse toimepanemisel, seejuures hõlmab tema tahtlus nii kaasaitamistegu (A sisselaskmine ettevõtte territooriumile) kui ka põhitegu (A poolt metanooli vargus). Seega on tegemist *kaasaaitajaga* (KarS § 22 lg 3).

Antud episoodi probleem on aga selles, et A tegu kasvas üle röövimiseks, mida V tahtlus ei hõlmanud. Tegemist on täideviija *ekstsessiga*. V vastutus piirdub sel juhul kaasaitamisega tema tahtlusest hõlmatud põhiteole ehk vargusele. Kuigi kaasuses ei ole otseselt mainitud, kas V teadis ka seda, et A murrab lahti kemikaalide lao ukse, võib seda valvuri puhul pigem eeldada. Seega saab asuda seisukohale, et V tahtlus hõlmab ka sissetungimist.

Kuna tegemist on kaasaitamisega, siis ei moodusta see gruppi täideviijaga. Tegutsemine isikute grupis saab tähendada üksnes kaastäideviimist (KarS § 21 lg 2) ja kuriteole kihutajad ega kaasaitajad grupi koosseisu ei kuulu ehk teisisõnu gruppi ei moodusta (vt nt RKKK 3-1-1-116-06, p 21 ja 3-1-1-62-07, p 15).

Õigusvastasust ega süüd välistavaid asjaolusid kaasuse tekstist ei nähtu.

V vastutab KarS § 22 lg 3 – § 199 lg 2 p 8 järgi

2.2. On tõenäoline, et osad kandidaadid võivad näha V käitumises varguse kaastäideviimist. Tõepoolest, teovalitsemise teooriast lähtuvalt ei ole nõutav, et täideviijana käsitletav isik realiseeriks tingimata ja alati ise kas tervikuna või osaliselt objektiivse teokoosseisu. Küll on aga nõutav ühtsest tahtest hõlmatud ja kuriteokoosseisu tunnustele vastava sündmuste kulgemise enda kontrolli all hoidmine ja samuti peab iga täideviija panus süüteo toimepanemisse olema oluline. Nii võib süüteo kaastäideviija olla ka teoplaani väljatöötaja, samuti ühise teopaani ja tööjaotuse alusel toimuva kaasvalitseja (vt RKKK nr 3-1-1-108-06). Et tunnistada isikut süüdi kaastäideviijana, tuleb sellist järeldust põhjendada ja ära näidata need faktilised asjaolud, mis on aluseks väitele, et isik on andnud kaastäideviimise kvaliteediga teopanuse ühise teoplaani realiseerimisse (RKKK nr 3-1-1-101-05, p 8).

Kaasuses kirjeldatud asjaoludele tuginedes on siiski raske väita, et V teopanus oli selline, et omistada talle teovalitsemise kvaliteeti. V ei osalenud teoplaani väljatöötamisel,

samuti piirdus tema roll tasu eest kuriteo toimepanemise soodustamisega (ettevõtte territooriumile sisselaskmine), millega tema roll ja huvi lõppes.

3. V poolt A röövimise teatamata jätmine (1 punkti)

V tegevus võib vastata KarS §-le 307 ehk teise isiku poolt toimepandud esimese astme kuriteost mitteteatamisele. A pani toime I astme kuriteo (röövimise), V oli sellest teadlik ja jättis sellest teatamata.

KarS § 307 (samuti § 306) on hõlmatud osavõtja vastutusega põhiteost. Antud juhul on probleem aga selles, et V osavõtutegu piirdus vaid kaasaitamisega vargusele, mitte aga röövimisele. Seetõttu tekib küsimus, kas ja millisel alusel V vastutus § 307 alusel oleks ka täideviija ekstsessi puhul välistatud?

Saab asuda seisukohale, et vaatamata täideviija ekstsessile on siiski faktiliselt suurel määral tegemist sama teoga, mille eest V ise vastutab kaasaitajana, mistõttu tema vastutus 307 järgi on välistatud.

Teine võimalus on lahendada küsimus õigusvastasuse tasandil. Riigikohus on lahendis 3-1-1-97-05 KarS § 306 (mida saab kasutada ka KarS § 307 puhul) sisustamisel abiks võtnud KrMS § 71 ütlustest andmise keeldumise regulatsiooni ja leidnud, et materiaalõigus ei tohi karistatavaks lugeda juhtumit, mida menetlusõigus lubab. Kuna V poolt A kuriteost (röövimine) teatamine süüstaks sisuliselt ka teda ennast, siis on teo õigusvastasus välistatud.

V ei vastuta KarS § 307 järgi

4. A poolt metanooli S-ile müümine (4 punkti)

A võis toime panna vahendliku täideviimisega mõrva.

4.1. Kuigi A aktiivne tegu piirdus vaid metanooli müügiga S-ile, käivitas ta sellega põhjuslikkuse ahela (*conditio sine qua non*), mis viis M-i surmani ja N-i raske tervisekahjutuseni.

4.2. Tegemist on *vahendliku täideviimisega*, kuna A valitses tegu üleoleva teadmiseiga. Ta viis S-i eksitusse, et tegemist on tervisele mittekahjuliku etanooliga, mistõttu viimane selle müüki paiskas. Ärakasutatud isiku valitsemisest ülekaaluka teadmiseiga saab rääkida juhul, kui vahendlik täideviija viib teise isiku mingitest asjaoludest eksitusse või vähemalt kasutab tema eksitust ära nii, et ärakasutatud isik teostab oma tegevusega tahtmatult vahendliku täideviija teoplaani. See eeldab vältimatult, et vahendlik täideviija näeb ette koosseisupärase teo kujunemise asjaolusid, tegutsedes seega tahtlikult (RKKK 3-1-1-64-05).

4.3. Salaviina võimalike joojate surma saabumise osas tegutses A seejuures vähemalt *kaudse tahtlusega*. Kuigi isikute surm ei olnud otseselt tema eesmärgiks, pidi ta vähemalt võimalikuks pidama, et S metanoolist segatud joogi maha müüb ja keegi mürgistuse tõttu sureb. A kaudsele tahtlusele viitavad seejuures järgmised asjaolud – ta pettis S, et tegemist on etanooliga, kuna eelduslikult ei oleks S metanooli ostmisega nõus olnud. Samuti teadis A, et S tegeleb salaviinaäri ja et S-i poolt aine ostmise motiiviks oligi see vaheltkasuga edasi müüa.

4.4. Mõrva raskendava asjaolud:

- M-i puhul on tegemist A poolt lõpuleviidud tapmisega. N osas jäi surm küll saabumata, seda aga arstide sekkumise tõttu. Seega võib tegemist olla tapmiskatsega. Tapmiskatset on võimalik toime panna *kaudse tahtlusega* (RKKK 3-1-1-128-06). Seega tuleb hinnata, kas konkreetse teo puhul A pidas võimalikuks surma saabumist või mitte. Riigikohtu praktikas on tõdetud et süüdlaste ükskõikne suhtumine oma tegevuse tagajärgedesse kinnitab tapmise toimepanekut kaudse tahtluse vormis (RKKK 3-1-1-116-98). Ka antud kaasuse puhul, nagu ülal näidatud, tegutses A võimalike kannatanute surma osas vähemal kaudse tahtlusega. Seega N-i osas vastutab A *tapmise katse eest* (mitte lõpuleviidud raske tervisekahjustuse eest). Kui kahe inimese tapmisele suunatud teo puhul jääb üks tapmistest katsestaadiumisse, tuleb tegu tervikuna subsumeerida kahe või enama inimese tapmise katsena (KarS § 25 lg 2 - § 114 p 3).
- 20 l metanooli üleandmisel salaviina müüjale saab rääkida ka tapmisest *üladohtlikul viisil*, kuna võimalike ohvrite arv võib olla suur ja määratlematu. Kuna politsei sekkumise tõttu jõuti turustada vaid üks pudel mürgist jooki, siis võib asuda seisukohale, et üldohtliku tunnuse osas jäi tegu veel katsestaadiumisse (KarS § 25 lg 2 - 114 p 2).
- Lisaks on antud tegu toime pandud *omakasu motiivil*. Omakasu motiiv viitab *kavatsetusele* (KarS § 16 lg 2). Antud juhul oli A poolt S-le metanooli üleandmise motiiviks omakasu. Samas ei ole Eesti karistusõiguses veel üheselt seisukohta võetud, kas KarS § 114 p 6 puhul peab kavatsetus hõlmama ka surma põhjustamist või piisab sellest, et tegu käivitav motiiv on omakasu, samas kui surma kui tagajärje suhtes piisab kaudsest tahtlusest.
- Tapmise piinava viisi kohta (KarS § 114 p 1) on kaasuses liiga vähe infot.
- Kui isiku tegu jääb mõne kvalifitseeriva tunnuse osas katse staadiumisse (kaks ohvrit, üldohtlik viis), samas teise osas vastab lõpuleviidud kuriteole (omakasu motiiv), subsumeeritakse tegu üksnes lõpuleviidud kuriteona.

A vastutab KarS § 114 p 2, 3 ja 5 alusel (alternatiiv KarS § 25 lg 2 - § 114 p 2, 3)

4.5. On tõenäoline, et osad kandidaadid analüüsivad metanooli müügi puhul A või S-i käitumist ka KarS § 202 (süüteo toimepanemise tulemusena saadud vara omandamine, hoidmine ja turustamine) valguses.

S-i puhul ei tule see kõne alla põhjusel, et kaasuse teksti kohaselt ei teadnud ta metanooli päritolu, st ka seda, et see pärineb mõnest kuriteost. Seega pole subjektiivne koosseis täidetud.

A käitumine vastab küll formaalselt KarS §-le 202 (süüteo toimepanemise tulemusena saadud vara turustamine), kuid valitseva arvamuse pinnalt neeldub enda poolt toimepandud kuriteo tulemusena saadud vara turustamine eelkuriteos (antud juhul röövimises) ning selle sätte järgi on karistatav vaid *teise isiku* süüteo toimepanemise tulemusena saadud vara omandamine, hoidmine ja turustamine (*mutatis mutandis* RKKK 3-1-1-19-12).

5. S poolt metanooli müümine M-ile ja N-ile (2 punkti)

Kaasuses ei ole ühtegi viidet, et S oleks teadnud või aimanud, et tegemist on metanooliga. Seetõttu saab S vastutada ettevaatamatusel toimepandud kuriteo eest. S pani teo toime vähemalt hooletusest, kuna ta oleks tähelepaneliku ja kohusetundliku suhtumise korral pidanud ette nägema, et tegemist on mürgise ainega. Esiteks on kaasuses toodud välja, et S siiski märkas, et vedelikul on puhtast etanoolist erinev lõhn, mida ta üritas varjata sidrunilõhnalise kontsentradi lisamisega. Teiseks tuleb asuda seisukohale, et teadmata päritoluga ebaseadusliku salaviina müümise puhul, mil eiratakse kõiki riigi poolt kehtestatud tervisekaitse ja kvaliteedi nõudeid, saab isikule alati ette heita müüdava ainega kaasnevaid ohte ja ta vastutab nende realiseerumise eest (hooletus kui normatiivne etteheide).

See, et A kasutas S-i ära vahendina mõrva vahendlikul täideviimisel, ei vabasta S-i ennast vastutusest võimaliku ettevaatamatusdelikti eest.

Kuna ettevaatamatusdelikti katse ei ole võimalik (isik vastutab vaid lõpuleviidud ettevaatamatusdeliktide eest), siis tuleb S tegu subsumeerida M surma ettevaatamatu põhjustamise (KarS § 117) ja N-le raske tervisekahjutuse ettevaatamatu põhjustamise (KarS § 119) järgi.

S vastutab KarS § 117 ja § 119 järgi (ideaalkonkurents, § 63 lg 1)

6. On tõenäoline, et osad kandidaadid analüüsivad A või S-i käitumist ka KarS § 123 (ohtu asetamine) valguses. KarS § 123 näeb ette vastutuse teise inimese eluohtlikku või tema tervist raskelt kahjustada võivasse olukorda asetamise ja jätmise eest. Esmapilgul võib antud kaasuses näha ka ohtu asetamise koosseisutunnuseid. Tekkis olukord, kus

salaviina ostjad sattusid eluohtlikku olukorda ning ei A ega S ei teinud midagi sellise ohu neutraliseerimiseks. KarS § 123 näol on sisuliselt tegemist aga ettevaatamatu kuriteo katse kriminaliseerimisega *sui generis*. Seetõttu on selle kohaldamisala väga piiratud ja kehtib olukorras, kus isikul puudub tahtlus tagajärje suhtes, mis mingil välisel põhjusel tegelikult ei realiseerugi. Kuna antud juhul oht realiseerus, siis on KarS § 123 kohaldamine välistatud.